

1. Оперативни ситем Windows

Оперативни систем је скуп програма који омогућавају комуникацију између појединих сегмената и дијелова рачунара и између рачунара и корисника. Један од најпопуларнијих и најчешће коришћених оперативних система данашњице је оперативни систем Windows. Windows је у почетној фази био графичка надоградња DOS-а, оперативног система који се масовно користио прије неколико година, и који је отишао у заслужену пензију, а своје мјесто препустио Windows-у. До сада је изашло неколико верзија Windows-а. Једна од најпопуларнијих верзија је Windows XP, а задња верзија овог система изашла је прије неколико дана. У питању је Windows 8.

Организација података и фасцикле

Два појма која неизбежно срећемо су фајл (енг. File) или документ и фолдер (енг. Folder) или фасцикла.

Шта је то фајл? Под појмом фајл подразумјевамо све што одкуцамо, нацртамо, керирамо на било који начин у било којем од програма. Фајлове смјештамо у фолдере или фасцикле. У један фолдер можемо смјестити један или више других фолдера, који опет могу задржати неки фолдер или фајл, и тако све у недоглед. Сви фолдери су смејштени на хард диску, или на CD-у или на мемори-стику (на један од медија за чување података) Примјетимо да фајл можемо смјестити у фолдер, фолдер у фолдер, али не можемо фолдер у фајл. Примјера ради фолдере можемо замислити као ладнице или фасцикле, а фајлове као ствари и документе које смјештамо у те ладнице или фасцикле.

Имена фајлова се пишу у облику `Ime_fajla.ekstenzija`. Име фајла може бити дугачко до 255 знакова (име фајлу дајемо тако да нас оно подсећа на садржај додатног фајла), док се екстензија пише са три знака (нпр. `Izvještaj.doc`) и обично је убаци сам програм на коме радите, тако да је фактички и не видите. Екстензија одређује у ком програму је фајл настао, тако да на примјер `racunari.doc` говори да се ради о фајлу који се зове „рачунари“, а екстензија „doc“ да је направљен у Word-у, програму за обраду текста.

Карактеристике Windows оперативног система

- Графичко окружење. Наредбе у Windows-у се не куцају него бирају, опције се укључују или искључују, што олакшава рад корисника.
- Windows је организован тако да се сви алати налазе на „радном столу“ и да се до програма може доћи преко иконице, а програми се извршавају у својим прозорима.
- Windows даје могућност комуникације између програма.
- Даје могућност прилагођавања радног окружења према укусу корисника
- Веома је флексибилан и спреман на сарадњу.

- Windows омогућава да програми писани за DOS раде под Windows-ом без икаве корекције.
- Пружа могућност да више програма буде активно (да ради) у истом тренутку (енг. Multitasking).
- Сви програми писани за Windows су сличног дизајна, што увелико олакшава и стимулише рад и усвајања нових знања.
- Изузетнио сликовита, прегледна и ефикасна организација података, тражења, претраживања, креирања и сл.

Радна површина Windows-a

Радна површина или дестоп, прекрива екран монитора, лежи испод свих икона, прозора и објеката. Иконице представљају сличице које упућују на одређени програм. Најлакше ћете програм, односно апликацију покренути двоструким кликом миша на иконицу жељеног програма. У доњем лијевом углу налази се дугме Старт. Кликком на ово дугме можете вршити отварање програма који се налазе у овом менију. Трака или лјинија која се простире десно од дугмета Старт зове се линија послова (енг. Taskbar). На њој се приказује сваки програм који се извршава у том тренутку на рачунару. Линија послова је преносива и можете јој мјењати и величину. У доњем десном углу, у продужетку линије послова, приказује се тренутно вријеме и смјештају иконоце појединих програма помоћу којих се врше нека системска подешавања (нпр иконица звучника за подешавање јачине звука).

Прозори и рад са прозорима

Шта је то прозор у рачунарском жаргону? Примјетили смо да овај оперативни систем носи назив Windows, што у преводу са енглеског језика значи прозори. Сви програми, апликације и документи представљени су преко прозора, кажемо извршавају се у свом прозору, и својим дизајном и графичким окружењем међусобно су слични. Дакле прозори представљају правоугаони простор на екрану монитора у којем видимо наше програме, апликације, документе и сл.

Елементи прозора

1. Иконица Control налази се у лијевом горњем углу прозора. Омогућав помјерање, промјену величине и затварање прозора.
2. Насловна линија. У овој линије је смјештено име програма у којем радимо и омогућава помјерање прозора.
3. Дугмад за управљање величином прозора (налазе се на десном крају насловне линије):
 - Дугме Minimize. Кликком на ово дугме прозор се смањи и спусти на линију послова, али и након тога остаје активан, само што се његов прозор не види. Да би се програм вратио на величину прозора довољно је поново

кликнути мишем на иконицу дотичног програма, која се у овом случају налази на линији послова.

- Дугме Restore. Кликком на ово дугме, прозор се поставља на предходну величину (тј. Ако је био преко читавог екрана, прозор се смањује, а ако је био мањи од величине екрана поставља се тачно преко читавог екрана).
 - Дугме Close. Кликком на ово дугме затварамо програм, односно фајл.
4. Линија менија. Мени садржи команде које се могу извршити и алате који се могу користити., зависно од програма до програма.
 5. Палета алата. Садржи најчешће коришћене команде или алате из менија.
 6. Радни простор. Простор намјењен за рад у конкретном програму. Ту се појављује документ.
 7. Оквир прозора. Ограничава, односно означава прозор. Користи се за промјену величине самог прозора.
 8. Трака за помјерање. Намјењена је за помјерање, односно за кретање кроз документ. Појављује се само када се читав документ не може показати у радном простору. Постоји хоризонтална и вертикална трака за појерање . Дијелови скрол траке у: дугме траке, клизач скрол траке и сама трака.
 9. Статусна линија. Садржи статусне податке дотичног програма или документа.

2. Windows Explorer

Windows Explorer или само Explorer, је програм који је намјењен да:

- Прегледамо садржај, тј. видимо шта се све налази на нашем рачунару (програми, документи, слике итд.);
- Креирамо нове фолдере, копирамо и премјештамо постојеће фолдере и фајлове на жељено мјесто;
- Вршимо промјену имена фодерима и фаловима;
- Бришемо непотребне фолдере и фајлове.

Windows Explorer се покреће на следећи начин.

- Стати на ставку All Programs, сачекати неколико секунди до појаве нове палете менија;
- Стати на ставку Accessories, сачекати неколико секунди до појаве нове палете менија;
- У новој палети изабрати опцију Windows Explorer(или само Explorer) и кликнути на њу.

Радна повшина Windows Explorer-а је подијељена у два дијела. У лијевом дијелу су приказане иконице уређаја и фолдера, а ако сте прикључени на мрежу, онда се

појављује и списак рачунара који су на тој мрежи, заједно са њиховим фолдерима. У десном дијелу је приказан списак фалова и фолдера који се налазе у означеној (одабраној) фасцикли (одабрана фасцикла је она на коју се кликне у лијевом дијелу прозора). Кликните на знак „+“ поред иконице My Computer у лијевом дијелу прозора, тако да се појаве додатне иконице. Важно је да уочите следеће предности у лијевом дијелу прозора:

- Иконицу дискетне јединице, поред које пише 3,1/2 Floppy (A:) која има словну ознаку (A:)
- Иконицу диска која има словну ознаку (C:) и име које није исто на свим рачунарима (нпр. Може да буде *Radni (C:)*)
- Иконицу CD или DVD уређаја (ако је инсталиран на рачунару), чије име зависи од имена убаченог CD или DVD медија у њега и словне ознаке. Која зависи од тога да ли је ваш хард диск подијељен у више дијелова или није и да ли има других уређаја за смјештање података на вашем рачунару.
- Знак „+“ поред појединих фолдера ставља кориснику до знања да се у том фолдеру налазе и други фолдери и документи. (за вјежбу кликните поред једне иконице знака „+“ и видите шта се још у њему налази).

Креирање фолдера

Промјена имена фајлу или фолдеру

Брисање фолдера или фајла

Брисање или повратак документа из канте за отпатке

Копирање или премјештање фолдера или фајлова

3. Control Panel

Основна подешавања и прилагођавања Windows-а

Основна подешавања Windows-а врше се у прозору ControlPanel-а. Отварање прозора ControlPanel-а врши се на следећи начин:

- Кликнути на дугме Start;
- Кликнути на опцију ControlPanel у десном дијелу искачуће палете. Након тога појавиће се прозор ControlPanel-а са свим својим иконицама преко којих су могућа подешавања Windows-а

Подешавање датума и времена

У ControlPanel-а два пута кликните на опцију Date/Time, након чега ће се појавити прозор. Након подешавања сата, датума и временске зоне кликните на дугме Apply, а онда на дугме OK.

Подешавање приказа на екрану

У *ControlPanel*-у два пута кликните на опцију *Display*. Након појављивања прозора *Display Properties* треба издвојити у самом прозору неколико картица, од којих издвајамо:

Desktop. Служи за подешавање позадине десктопа, који може бити произвољно уређен. У прозору *Background* дефинишете слику која ће бити наљепљена на десктоп., покривајући га дјелимично или потпуно. У прозору *Background* изаберите једну од понуђених опција, тј. слика тако што кликнете на њу, а затим кликните на дугме *Apply*, а онда на дугме *OK*. Уколико не желите ништа да мјењате, кликните на дугме *Cancel*. Затворити прозор кликом на дугме „X,“ који се налази у десном крају насловне линије.

Appearance. У овом дијелу се врши подешавање боја, фонтова и изглед прозора и то на падајућим листама *Windows and buttons*, *Color scheme* и *Font size*. Потребно је изабрати одговарајућу опцију, те након тога кликнути на дугме *Apply*, а онда на дугме *OK*. Уколико не желите ништа да мјењате, кликните на дугме *Cancel*. Затворити прозор кликом на дугме „X,“ који се налази у десном крају насловне линије.

Screen Saver. Заштитник екрана који се након одређеног времена неактивности корисника укључи и на тај начин чува екран. Поновно активирање рачунара након отварања *Screen Saver*-а врши се притиском било које типке или помјерањем миша.

Фонтови

Фонт представља писмо, облик слова који се користе у програмима за Windows. Да би смо видјели колико их има и који су то фонтови инсталирани на нашем рачунару, два пута кликнемо на иконицу *Fonts* у *ControlPanel*-у. Појавиће се прозор са свим инсталираним фонтовима на рачунару. Уколико желите видјети изглед фонта у једном фонту, онда два пута кликните на сам фонт. Важно је напоменути да постоје латинични и ћирилични фонтови са нашим словима, уколико их немате на рачунару, онда их морате инсталирати. Поступак је следећи:

- У *ControlPanel*-у пронаћи иконицу *Fonts*, а затим на њу два пута кликнути.
- У прозору *Fonts* кликнути на опцију *File* у линији менија.
- Кликнути на опцију *Install New Fonts...*
- У понуђеном прозору у пољу *Drives* наћи уређај гдје су фонтови смјештени.
- У пољу *Folders* наћи фолдер у којем се фолдери налазе.
- Након тога ће се у пољу *List Of Fonts* појавити сви фонтови који се налазе у том фолдеру.
- Означите фонтове које желите инсталирати на ваш рачунар или кликните на дугме *Select All* ако желите да инсталирате све фонтове.
- Кликните на дугме *OK* како би се извршила наредба инсталације фонтова.

Подешавање звука

Уколико имате уграђену звучну картицу и звучнике примјетиће те да су скоро сви догађаји у Windows-у пропраћени звучним ефектима. Подешавање Windows-а да на одговарајуће догађаје реагује звуком изводи се прко прозора Sounds, који се стратује из *ControlPanel* –а двоструким кликом на иконицу *Sounds and Audio Devices*.

Након тога појављује се прозор гдје се под листом *Program events* налази списак догађаја на које *Windows* може одговорити са звуком. Тада кликнути на неки догађај и по жељи промјенити звук који се том приликом репродукује. То се ради тако што кликнемо на стрелицу са десне стране опције *Sounds* или, ако ту не постоји звук, кликнути на дугме *Browse*, и потражите жељени фајл гдје се звукови налазе.

Schemes опција вам омогућава да снимите ваче подешавање у нову шему. Након тога кликните на дугме *Apply*, а затим на *OK*. Уколико не желите ништа да мјењате, кликните на дугме *Cancel*. Затворити прозор клико на дугме „X,“ који се налази у десном крају насловне линије.

Setings (подешавање резолуције и броја боја на монитору)

Питања из области оперативни систем Windows

1. Шта је оперативни систем?
2. Наведи неке од оперативних система.
3. Шта је фајл?
4. Шта је фолдер?
5. Фа ли фолдер можемо да смјестимо у фајл?
6. Из чега се састоји име фајла?
7. Шта је екстензија?
8. Колико може да буде дугачко име фајла?
9. Које су основне карактеристике оперативног система Windows?
10. Шта је радна површина?
11. Шта је таскбар?
12. Који су основни лементи прозора?
13. Шта је Windows Explorer и чему служи?
14. Како изгледа радна површина Windows Explorer-а?
15. Гдеј се врше основна подешавања Windows-а?
16. Шта је Control Panel?

17. Објасни како се врши подешавање датума и времена, подешавање приказа на екрану, инсталирање фонтова, подешавање звука, подешавање резолуције и броја боја на монитору, подешавање тастатуре и подешавање миша.
18. Објасни шта је Error Checking.
19. Објасни шта је дефрагментација диска.
20. Која је сврха услужног програма Backup?
21. Чему служи системска алатка System Restore?
22. Објасни како се враћа система WINDOWS XP у претходно стање помоћу алата.

Вјежбе (Windows Explorer)

VJEŽBA 01: Na diku C: kreirajte folder koji nosi vaše ime. U tom folderu kreirajte sljedeće foldere:

- TEKST
- SLIKA
- TEKST_01
- SLIKA_01
- 01_TEKST
- 01_SLIKA

Kako su folderi sortirani ?

VJEŽBA 02 – за сваки креирани folder из Вјежбе 01 креирајте два подfoldera и дајте им називе:

- SAZIMANJE
- KOMPRESIJA

VJEŽBA 03 – избришите folder 01_SLIKA

Како вратити уколико је погрешно обрисана mapa? За које носитеље података то вреди?

VJEŽBA 04 – сваки креирани folder из Вјежбе 01 преименујте на слjedeћи начин:

- 01_TEKST u Matematika
- 01_SLIKA u Informatika
- TEKST_01 u Fizika
- SLIKA_01 u Biologija

VJEŽBA 05 – извршите sljedeće kopiranje:

- U folder Matematika kopirajte folder Informatika

VJEŽBA 06 – izvršite sljedeće premještanje:

- U folder Fizika premjestite folder Biologija

VJEŽBA 07 – Veličina i broj datoteka u folderu:

- *Postupak: Izaberete folder kojoj želite vidjeti veličinu, desna tipka miša I Properties*

VJEŽBA 08 – Putem programa Notepad kreirajte tekstualnu datoteku. U nju upišite tekst “Danas su vježbe iz informatike” (10 puta), snimite pod nazivom Datoteka_01 u folder Matematika.

VJEŽBA 09 – Putem programa Paint nacrtajte krug i ispunite ga bojom. Snimite pod nazivom Slika_01 u folder Matematika, a vrsta slike je *.gif.

VJEŽBA 10 – Putem programa Paint nacrtajte krug i ispunite ga bojom. Snimite pod nazivom Slika_02 u folder Matematika, a vrsta slike je *.bmp

VJEŽBA 11 – Kopirajte datoteke Datoteka_01.txt, Slika_01.gif I Slika_02.bmp u folder informatika.

VJEŽBA 12 – Premjestite datoteke Datoteka_01.txt, Slika_01.gif I Slika_02.bmp iz mape Matematika u podfolder Biologija.

VJEŽBA 13 – Usporedite veličinu datoteka Slika_01.gif i Slika_02.bmp, putem Windows Explorera, prikažite podatke detaljno.

VJEŽBA 14 – Datotekama u folderu Biologija dodajte broj 0809 u postojećem nazivu.

VJEŽBA 15 – napravite sažimanje kreirane jedne slikovne i jedne tekstualne datoteke i stavite naziv 1txt1gif_komp za novo komprimiranu datoteku

VJEŽBA 16 – pronađite na C: disku sve tekstualne datoteke koje imaju ekstenziju *.txt

VJEŽBA 17 – pronađite na C: disku sve slike u formatu gif bez obzira na ime.

VJEŽBA 18 – pronađite na C: disku sve datoteke koje imaju doc ekstenziju.

VJEŽBA 19 – pronađite na C: disku sve datoteke koje se odnose na web stranice (htm i html)

VJEŽBA 20 – pronađite na C: disku sve datoteke koje započinju sa slovom A.

*.jpg	Traži sve jpg datoteke (slike u JPEG formatu)
s*	Traži sve datoteke čije ime počinje sa s
sk*	Traži sve datoteke kojima ime započinje sa sk
sk?????	Traži sve datoteke kojima ime počinje sa sk, a imaju sedam slova u nazivu (ne uključuje ekstenziju)
pro?????.jpg	Traži sve JPEG datoteke kojima ime počinje sa pro, a imaju osam slova u nazivu